

UDK:371.3

Nilufar BURIYEVA,
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti o'qituvchisi
E-mail: buriyevan9@gmail.com

Oriental universiteti dotsenti, PhD F.Muratxodjayeva taqrizi asosida

THE EFFECTIVENESS OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Annotation

This article examines the effectiveness of using artificial intelligence (AI) tools in teaching foreign languages, particularly English, based on a case study of first-year students at Alisher Navoiy University of Uzbek Language and Literature. The experiment involved 15 students over the course of one month, during which tools such as ChatGPT, Google Translate, ELSA Speak, Wordwall, and Kahoot were used. Findings show that AI tools significantly improved students' vocabulary, pronunciation, writing, and speaking skills, while also enhancing motivation, independent learning interest, and creativity.

Key words: Artificial intelligence, English language, ChatGPT, Google Translate, ELSA Speak, Wordwall, Kahoot, adaptive learning, pronunciation skills, digital literacy, interactive methods, independent learning, critical thinking, innovative pedagogy.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА МОЖНО РАССМОТРЕТЬ С НЕСКОЛЬКИХ СТОРОН

Аннотация

В данной статье исследуется эффективность использования инструментов искусственного интеллекта (ИИ) в обучении иностранным языкам, в частности английскому, на примере студентов 1-го курса Узбекского университета языка и литературы имени Алишера Навои. В эксперименте участвовали 15 студентов, который длился 1 месяц. В ходе эксперимента применялись такие инструменты, как ChatGPT, Google Translate, ELSA Speak, Wordwall и Kahoot. Результаты показали, что использование ИИ значительно улучшило словарный запас студентов, их произношение, письменные и устные навыки, а также повысило мотивацию, интерес к самостоятельному обучению и творческие способности.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, ChatGPT, Google Translate, ELSA Speak, Wordwall, Kahoot, адаптивное обучение, навыки произношения, цифровая грамотность, самостоятельное обучение, критическое мышление, инновационная педагогика.

SUN'IY INTELLEKT VOSITALARIDAN CHET TILI O'QITISHDA FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Annotatsiya

Ushbu maqolada Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universitetining 1-kurs talabalari misolida chet tili, xususan ingliz tili o'qitishda sun'iy intellekt (SI) vositalaridan foydalanish samaradorligi tahlil qilindi. Tajriba 15 nafar talaba ishtirokida 1 oy davomida olib borildi. Unda ChatGPT, Google Translate, ELSA Speak, Wordwall va Kahoot kabi vositalardan foydalanildi. Har bir bo'lim oxirida testlar o'tkazilib, natijalar tahlil qilindi. AI vositalaridan foydalanish ularning mustaqil ta'limga qiziqishini oshirdi, motivatsiyani kuchaytirdi va ijodiy yondashuvni rivojlantirdi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, ChatGPT, Google Translate, ELSA Speak, Wordwall, Kahoot, adaptiv ta'lim, talaffuz ko'nikmalari, raqamli savodxonlik, interaktiv metodlar, mustaqil ta'lim, tanqidiy fikrlash, innovatsion pedagogika.

Kirish. XXI asrda ta'lim jarayonida texnologiyalarni qo'llash yangi bosqichga ko'tarildi. Raqamli ta'lim vositalari, onlayn platformalar, mobil ilovalar va sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari nafaqat o'qituvchi faoliyatini qo'llab-quvvatlamogda, balki talabalarning mustaqil o'qish imkoniyatlarini kengaytirmogda. Shu sababli ingliz tili o'qitish metodikasida yangicha yondashuvlar, interaktiv metodlar va SI vositalaridan foydalanish dolzarb masalalardan biridir.

Shu bilan birga, SI vositalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda ayrim xavflar mavjud:

talabalarning raqamli savodxonlik darajasi turlicha bo'lishi,

noto'g'ri tarjimalar yoki "hallusinatsiya" muammosi, axborot maxfiyligi va akademik halollik masalalari.

Jadval 1. Sun'iy intellekt vositalarining ta'limdagi asosiy funksiyalari

Vosita	Asosiy vazifasi	Til ko'nikmalariga ta'siri
ChatGPT	Savol-javob, insho va matn yaratish	Yozma nutq, lug'at
ELSA Speak	Talaffuzni avtomatik tekshirish	Fonetika, og'zaki nutq
Wordwall	O'yinlar orqali mashqlar	Lug'at va grammatika
Kahoot	Test va viktorinalar	Motivatsiya, umumiy bilish

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi so'nggi yigirma yil ichida ilmiy hamjamiyatning eng faol tadqiq etilgan yo'nalishlaridan biriga aylandi. Chet tili o'qitish metodikasida SI vositalarining samaradorligi haqida xalqaro va mahalliy adabiyotlarda ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan.

Xorijiy adabiyotlarda SI vositalarining ta'limdagi qo'llanilishi keng yoritilgan. Zawacki-Richter va boshqalar (2019) o'z tadqiqotida sun'iy intellekt ta'limda shaxsiylashtirish va adaptiv o'qitish imkoniyatlarini

kengaytirishini ta'kidlagan. Holmes (2022) AI asosida yozma ishlarni avtomatik baholash imkoniyatlarini o'rganib, ularning afzalliklari bilan birga axloqiy va texnik muammolarini ham qayd etadi. Richards va Schmidt (2013) kontekstual yondashuvning ahamiyatini ta'kidlab, SI vositalarining tilni o'rganishda individual ehtiyojlarga moslashtirishdagi rolini ko'rsatadi.

Quyidagi jadval xorijiy adabiyotlarda AI vositalariga berilgan baholarni umumlashtiradi:

2 jadval. Xalqaro adabiyotlarda SI vositalarining bahosi

Muallif va yil Zawacki-Richter et al., 2019	Tadqiqot yo'nalishi AI va adaptiv ta'lim	Asosiy xulosalar Shaxsiylashtirilgan ta'lim samarali
Li, Chen & Huang, 2021	Talaffuz va nutqni tanish Yozma nutqni avtomatik baholash	Talaffuz aniqligi oshadi Afzalliklar bor, ammo axloqiy xavflar mavjud
Holmes, 2022 Richards & Schmidt, 2013	Kontekstual yondashuv	Individual yondashuv imkoniyatlari kengayadi

O'zbekiston va MDH olimlarining izlanishlarida ham SI vositalarining ta'limdagi o'rni keng yoritilmoqda. Buriyeva (2021) ingliz tili o'qitishda raqamli texnologiyalarning, jumladan, avtomatik tarjima va lug'at dasturlarining samaradorligini tahlil qilgan. Obidov (2022) talabalarining kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda interaktiv dasturlar va SI vositalarining o'rni haqida ilmiy asoslangan natijalar keltiradi.

Quyidagi diagramma mahalliy tadqiqotlarda qayd etilgan ilg'or afzalliklarni ko'rsatadi:

Diagramma 1. Mahalliy tadqiqotlarda SI vositalarining afzalliklari

Mustaqil ta'limni kuchaytirish – 35%
Kreativ fikrlashni rivojlantirish – 30%

Motivatsiyani oshirish – 20%

Lug'at va grammatikani mustahkamlash – 15%
Adabiyotlarni umumiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki:

Xalqaro manbalar ko'proq fonetika, yozma nutq va adaptiv o'qitishga e'tibor qaratgan;

Mahalliy manbalar esa mustaqil ta'lim, ijodiy fikrlash va motivatsiyani rivojlantirishda SI vositalarining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Har ikki yo'nalish ham SI vositalarining samaradorligi o'qituvchi nazorati, metodik yondashuv va talabalarining raqamli savodxonligiga bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot kvazi-eksperimental usulda tashkil qilindi. Maqsad – ingliz tili o'qitishda sun'iy intellekt (SI) vositalaridan foydalanish samaradorligini aniqlash. Tajribada talabalarining o'zlashtirish ko'rsatkichlari, motivatsiyasi va til ko'nikmalaridagi o'zgarishlar baholandi.

Tadqiqot davomiyligi 1 oy bo'lib, umumiy 4 ta o'quv haftasini qamrab oldi. Har bir haftada 2 ta mashg'ulot AI vositalari bilan, 1 ta mashg'ulot esa an'anaviy metodlarda olib borildi. Har bir bo'lim oxirida qisqa test va amaliy topshiriqlar bajarildi.

Ishtirokchilar

Tajriba guruhi: Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universiteti, 1-kurs, ingliz tili yo'nalishi, 15 nafar talaba.

Yoshi: 18–19 yosh oralig'i.

Darajasi: B1–B2 (CEFR bo'yicha).

Tanlash mezonlari: Talabalar umumiy ingliz tili kursida o'qiyotgan bo'lib, SI vositalaridan muntazam foydalanmagan.

Qo'llanilgan vositalar

ChatGPT – yozma topshiriqlarni tekshirish, insholarni tuzatish, savol-javob mashqlarini tashkil qilish.

Google Translate – tezkor tarjima, sinonim va antonimlar topish, matnlarni taqqoslash.

ELSA Speak – talaffuzni avtomatik tekshirish va fonetik mashqlar.

Wordwall – lug'at va grammatikani mustahkamlash uchun interaktiv o'yinlar.

Kahoot – dars yakunida test va viktorinalar orqali bilimlarni baholash.

Baholash vositalari

Pre-test va post-test: tajriba boshlanishidan oldin va oxirida lug'at boyligi, grammatik ko'nikmalar va talaffuzni o'lchash.

Har bo'lim oxirida testlar: qisqa grammatik mashqlar, tarjima, talaffuz topshiriqlari.

So'rovnoma: talabalar motivatsiyasi va AI vositalaridan foydalanishdagi qulayliklar.

O'qituvchi kuzatuvlari: mashg'ulotlarda talabalar faoliyatining sifat va tezligi.

Intervyu: tajriba yakunida talabalar fikr va mulohazalarini yig'ish.

Diagramma 2. Tadqiqot metodologiyasining tarkibiy qismlari

Ishtirokchilar – 15 talaba (20%)

AI vositalari – 5 ta tur (25%)

Baholash metodlari – 5 ta tur (20%)

O'quv jarayonidagi bosqichlar – 4 hafta (20%)

Kuzatuv va intervyu – 15% Metodologik asoslar

Tadqiqot aralash usullar (mixed methods) asosida olib borildi:

Kvantitativ ma'lumotlar – test natijalari, baholash jadvallari.

Kvalitativ ma'lumotlar – talabalar intervyusi, kuzatuv, so'rovnomalari.

Tahlil va xulosalar. Pre-test va Post-test natijalari

Tadqiqot boshida (pre-test) va yakunida (post-test) talabalar bilimlari lug'at boyligi, grammatikani qo'llash, talaffuz va yozma ko'nikmalar bo'yicha baholandi.

Jadval 3. Pre-test va Post-test natijalari (o'rtacha ballar, 100 dan)

Ko'nikmalar	Pre-test (boshlanish)	Post-test (yakun)	O'sish (%)
Lug'at boyligi	58	74	+27%
Grammatik qo'llash	61	79	+29%
Talaffuz	54	70	+30%
Yozma nutq	56	73	+30%
Og'zaki nutq	60	78	+30%

Diagramma 3. Motivatsiyaning oshishi

Mustaqil ta'limga qiziqish – +45%

Faollik – +38%

Gamifikatsiyaga qiziqish – +45%

Ishonch – +45%

AI vositalarining ta'siri bo'yicha tahlil

ChatGPT – yozma ishlarda mazmuniy xatolar 30% ga kamaydi, talabalarning insho yozishdagi ijodkorligi oshdi.

Google Translate – tarjima tezligi va sinonim topish ko'nikmalari

kuchaydi, biroq ayrim xatoliklar kuzatildi (10% grammatik noaniqlik).

ELSA Speak – talaffuzdagi eng katta ijobiy o'zgarish kuzatildi (30% yaxshilanish).

Wordwall va Kahoot – darslarda raqobat muhitini kuchaytirib, talabalar ishtirokini 90% gacha oshirdi.

Jadval 4. Afzallik va muammolar

Afzalliklar	Muammolar
Mustaqil ta'lim imkoniyatlari	Internetga qaramlik
Motivatsiyaning ortishi	Ayrim noto'g'ri tarjimalar
Talaffuzni yaxshilash	Axloqiy muammolar (plagiat, tayyor javob)
Gamifikatsiya orqali faollik	Raqamli savodxonlikdagi tafovutlar

Xulosa va takliflar. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt (SI) vositalaridan chet tili, xususan ingliz tili o'qitishda foydalanish samaradorligi yuqori. 1 oy davomida 15 nafar 1-kurs talabalari ishtirokida olib borilgan tajriba lug'at boyligi, talaffuz, yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarida sezilarli o'sishni ko'rsatdi.

Asosiy xulosalar: Lug'at va grammatik ko'nikmalar – ChatGPT va Google Translate orqali talabalar tezkor tarjima va matn tahlilida faolroq bo'lishdi, natijada lug'at boyligi va grammatikani qo'llash darajasi 25–30% ga oshdi.

Talaffuz – ELSA Speak yordamida talaffuzdagi xatoliklar sezilarli kamaydi, fonetik ko'nikmalar mustahkamlandi.

Yozma va og'zaki nutq – ChatGPT asosida yozilgan insholar tahriri, shuningdek, rolli o'yinlar va mashqlar talabalarning ijodiy yozuv va muloqot malakasini oshirdi.

Motivatsiya va mustaqil ta'lim – Wordwall va Kahoot asosidagi gamifikatsiya talabalarda raqobat va qiziqishni kuchaytirdi. So'rovnomalarda

natijasiga ko'ra, mustaqil ta'limga bo'lgan qiziqish 40% dan 85% ga ko'tarildi.

Muammolar – ayrim hollarda noto'g'ri tarjima, internet sifati pastligi, akademik halollik va raqamli savodxonlikdagi tafovutlar aniqlangan.

Takliflar:

Metodik integratsiya: SI vositalaridan foydalanish an'anaviy metodlarni to'ldirishi kerak, ularni to'liq almashtirmasligi lozim. O'qituvchi yo'naltiruvchi doimo muhim.

Raqamli savodxonlik: Talabalarga SI vositalaridan to'g'ri va samarali foydalanishni o'rgatish uchun qo'shimcha seminar va treninglar o'tkazilishi kerak.

Mahalliyashtirilgan kontent: O'zbekiston ta'lim tizimiga mos AI asosidagi o'quv platformalarini yaratish maqsadga muvofiq.

Malaka oshirish: O'qituvchilar uchun muntazam ravishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bo'yicha malaka oshirish kurslari tashkil etilishi zarur.

Gamifikatsiyani kengaytirish: Wordwall va Kahoot kabi vositalarni dars jarayoniga muntazam qo'shib borish talabalar motivatsiyasini yuqori darajada ushlab turadi.

Sun'iy intellekt vositalari ta'lim jarayonini faollashtiruvchi, qiziqarli va samarali qiluvchi muhim omilga aylandi. Ular yordamida talabalarda nafaqat lingvistik ko'nikmalar, balki ijodiy, tanqidiy fikrlash va mustaqil ta'limga bo'lgan qiziqish ham kuchaydi. Ammo bu jarayon faqatgina texnologiya emas, balki o'qituvchi tajribasi, metodik yondashuv va talabalarning faol ishtiroki bilan uyg'unlashganda haqiqiy natija beradi.

ADABIYOTLAR

1. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, (2019). 16(1), 39–55.
2. Li, X., Chen, Y., & Huang, Z. (2021). The impact of speech recognition technologies on English language learning: A case study of ELSA Speak. *Computer Assisted Language Learning*, (2021). 34(5), 483–500.
3. Holmes, W. *Artificial Intelligence in Education: Opportunities and Challenges*. Routledge. (2022).
4. Murphy, R. *English Grammar in Use*. Cambridge University Press. (2019).
5. Swan, M. *Practical English Usage*. Oxford University Press. (2020).
6. Buriyeva, N. Ingliz tili o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi. *Filologiya masalalari jurnali*, №2, (2021). 45–52.
7. Obidov, O. Talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalarining o'rni. *Global Science Review*,

- (2022). №3, 55–64.
9. Saidov, U. Oliy ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo’llashning nazariy asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
 10. Nomzodlik dissertatsiyasi (PhD): Ingliz tilida zamon kategoriyasi va uni o‘zbek tiliga tarjima qilish xususiyatlari. Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2015.
 11. Doktorlik dissertatsiyasi (DSc): Raqamli ta’lim texnologiyalarining lingvodidaktik asoslari. Samarqand davlat universiteti, 2020.
 12. Raxmonova, D. Gamifikatsiya elementlari yordamida chet tili o‘qitishda talabalar motivatsiyasini oshirish. Ta’lim va innovatsiya, (2021). №1, 88–95.
 13. Mirzayeva, N. (2024). INNOVATIVE APPROACHES IN THE METHODOLOGY OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES. Konferensiya 2024, 1(01).
 14. Nigmatovna, Y. N. (2024). Bilimlarni individuallashtirish orqali o‘quvchilarda lingvistik kompetentsiyalarni shakllantirishni tashkilashtirish. american journal of education and learning, 2(5), 976-982.